

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentarii Exegetici In Apocalypsim Ioannis Apostoli

Viegas, Brás

Parisiis, 1615

Commentarivm Secvndvm Exegeticvm. De Angelo Smyrnæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39261

lib. 17. de civitate Dei cap. 20. Nono & postremo. De hoc sacramento loquitur Regius vates Psal. 33. quemadmodum Diuus Augustinus concione 1. in eum Psalmum ex eiusdem titulo, & inscriptione confirmat, quæ huiusmodi est, *Psalmus David cum misisset vultum suum coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit, nec mirum tibi videatur, quod coram Abimelech David vultum dicatur immutasse, quod legas eum Regem dictum fuisse Achis. regum 21. Etenim Abimelech nomen erat commune Regum Palæstinæ, sicut Ptolomæus, & Pharaon Regum Ægypti, quemadmodum Gandauensis Episcopus, & Genebrardus affirmant. Sic ergo August. Psalmi inscriptionem ad Eucharistiam refert. *Mutauit, inquit, Christus vultum suum, quia quasi furor, & insania videbatur dare carnem suam hominibus manducandam, unde Iudæi dicebant: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Et aliqui ex discipulis, Durus est sermo iste, & quis potest eum audire? Ioannis 6. Ideo quasi insanus putatus est David, sed Regis tantum Achis insaniæ videbatur, id est stultis, & ignorantibus, ideo dimisit eos, & abiit, fugit enim à stultorum intellectu, ne eum possent comprehendere. In eo igitur Psalmo Eucharistia edulio suavissimo ac dulcissimo confertur, cum dicitur, *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus, ut Augustinus ibidem interpretatur: quo etiam testimonio vitur contra Andream Volanum Polonum hæreticum, Turrianus noster prior tractatu de Sacramento Eucharistiæ cap. 3. Ex his perspicuum est rectè per fructum ligni vitæ Eucharistiam posse accipi, Quippe quæ alimentum sit animarum saluberrimum, ac viuificum, ut adductis testimonijs testatum fecimus.***

COMMENTARIUM SECUNDUM EXEGETICUM.

DE ANGELO SMYRNÆ.

Quid literæ ad Smyrnæ Angelum contineant.

SECTIO PRIMA.

*Smyrna
vrbis, Homero
vrbis.*

*Plutarch.
Geli.
Turrianus.*

SECUNDÆ literæ dantur ad Episcopum Smyrnensem: quibus primum laudatur, deinde animatur ad patientiam contra omnes aduersariorum imperus, qui ei prænunciantur. Postremo corona vitæ eidem promittitur. Porro Smyrna vrbis & non ignobilis à Theop. Thesalo in memoriam vxoris suæ, quæ Smyrna dicebatur, condita, inde præcipue nitens, quod poetarum Principi Homero patria extitit: quantum ut docent Plutarchus in Homero, & Cellius libro 3. noctium Atticarum cap. 12. alij eum Atheniensem, alij Colophonium, alij Ægyptium, alij denique aliunde oriundum fecerunt, in d septem vrbes: quarum vna fuit Smyrna cum sibi ciuem arrogare contenderunt, ut ex illis Græcis terminibus constat.

Ἐπὶ πόλεις διερίκει δὲ Ἰζαυ ομήρα,
Σμύρνα, ῥόδος, κολοφών, σαλαμίν, χίος, ἄργος, ἀθήραι,
Quæ sic latine reddi possunt.

Septem vrbes certant de Stirpe insignis Homeri,
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.

Et M. T. in oratione pro Archia poëta *Homerum*, inquit, *Colophonij suum esse* Marc. Tul. dicant suum, *Chij suum vendicant*, *Salaminij repetunt*, *Smyrnai verò suum esse confirmant*, itaque etiam delabrum eius in oppido dedicauerunt, permulti aly præterea pugnant inter se, atque contendunt. Observant autem hoc loco ferè omnes interpretes in Ephesi Episcopo Apostolorum tempora comprehendendi, in Smyrnenli verò martyrum, iuxta Smyrnæ etymò, quæ myrrha interpretatur. Etenim, cum quotidie sancti pro fide mortem oppetebant, crudelissimisque cruciatibus torquebantur, dicere iure optimo poterat Ecclesia: *Manus mea distillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrris, & oblatissimi ma.* Cant. 5. Rectè enim martyrium myrrhæ comparatur, quia licet animarum sit propter mortis perpeffionem, tamen à corruptione liberat & immortalitatem confert, quam ob causam Martyrum genæ miles dicuntur cortici mali punici. *Canticorum. 4. Sicut fragmen mali punici genæ sua.* Qui locus de martyribus à plerisque intelligitur, quia nimirum cortex mali punici durus quidem est, & insuavis, sed pulcherrimorum granorum purpuream continet multitudinem, quæ fructus illos suavissimos, qui sub martyrij amaritudine delitefcunt, significat: iuxta illud 2. ad Corinth. 4. *Momentaneum hoc, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternæ gloria pondus operatur in nobis.* Eleganter in hanc sententiam Beda locum ex Canticis citatum sic interpretatur, *malum punicum, quia rosei coloris est, passionis Dominica mysterium innuit: quia ergo sancta Ecclesia nax erubescit et uicem Christi, sed gaudet in contumelijs, & passionibus pro Christo, crucisque vexillum gestare solet in facie, merito genas instar mali punici habere.* Genæ Ecclesiæ propter enim malo punico & pars ruboris, qui patebat videtur, & pari candoris, qui intus latuerat, aperitur: habet ergo ruborem mali punici sponsa in genis, cum sacramentum Dominica crucis fateatur verbis: ostendit & candorem fracti eiusdem mali punici, cum pulsata pressuris castitatem puri cordis probat factis, & quid intus gratie cruce Redemptoris contineat, manifestum Beda. facit: Item ostendit colorem puniceum in genis, cum prima, & eminentiora eius membra, id est, martyres, sanguinem & vitam pro Christi nomine profundunt: addit & candidum, cum ydem inter patiendum, vel impleta iam passione miraculis coruscant. Nec prætereundum, quod malum punicum magnam granorum copiam vno foris cortice includit, unde & malum granatum dicitur, quæ quidem integro adhuc malo videri nequeunt, sed fracto apparent quam sint innumera: sic enim sancta Ecclesia, quò amplius eam frangi aduersis contigerit, eò clarius referat quor virtutum grana vnius fides tegmine complectatur. Hæc ille.

Cant. 5. 5.
In Smyrnenli
si Episcopo
Martyrum
tempora cõ-
prehenditur.
Cant. 4. 3.
Martyrum
myrrha.
2. Cor. 4. 17.

Genæ Ecclesiæ propter enim malo punico & pars ruboris, qui patebat videtur, & pari candoris, qui intus latuerat, aperitur: habet ergo ruborem mali punici sponsa in genis, cum sacramentum Dominica crucis fateatur verbis: ostendit & candorem fracti eiusdem mali punici, cum pulsata pressuris castitatem puri cordis probat factis, & quid intus gratie cruce Redemptoris contineat, manifestum Beda. facit: Item ostendit colorem puniceum in genis, cum prima, & eminentiora eius membra, id est, martyres, sanguinem & vitam pro Christi nomine profundunt: addit & candidum, cum ydem inter patiendum, vel impleta iam passione miraculis coruscant. Nec prætereundum, quod malum punicum magnam granorum copiam vno foris cortice includit, unde & malum granatum dicitur, quæ quidem integro adhuc malo videri nequeunt, sed fracto apparent quam sint innumera: sic enim sancta Ecclesia, quò amplius eam frangi aduersis contigerit, eò clarius referat quor virtutum grana vnius fides tegmine complectatur. Hæc ille.

Literarum ad Smyrnæ Angelum inscriptio expenditur,

Hæc dicit primus, & nouissimus, qui fuit mortuus, & viuit.

SECTIO. II.

INSCRIPTIO illis verbis comprehenditur. Hæc dicit primus, & nouissimus, I. qui fuit mortuus, & viuit, Græcè ἐζησεν, id est, vixit, hoc est, post mortem reful.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Potens Christus liberare periclitatus propter se.

rexit. Huiusmodi inscriptione animatur Smyrnenfis Episcopus ad labores, quorum magnam solum, multamque materiam Synagoga Satanæ suppeditabat, fortissimi & inuictissimo animo perferendos, tres autem ad hoc persuadendum rationes continet inscriptio. Prima ducitur ex Christi magnitudine, & potentia, qui possit ijs, qui propter fidem, ac virtutem vitæ se discrimini obijciunt, opitulari, imo & vitam, si eam amittere contigerit, restituere, hoc sensu, ne animum despondas, si in capitis discrimen pro nomine meo adducaris, imo nec si mortem ipsam inimici intentent, & afferant, ego enim sum primus, & nouissimus, id est Alpha, & Omega, omnium rerum, atque aded omnia, quæ sunt, & erunt potestatis amplitudine coercens, vimque habes omnia pericula propulsandi, quod vel ex eo potest intelligere, quod ego ipse mortuus fui, & reurrexi. In hunc sensum interpretantur hunc locum Rich. de S. Vict. & Beda, qui illud, *primus, & nouissimus* sic exponit, id est, qui omnia creauit, & omnia moriendo instaurauit. *Alpha*, inquit, *presatio patientiam suauro*. Secunda ratio desumitur ex Christi optimo exemplo, ut volunt Arethas, & Rupertus, qui illud, *primus, & nouissimus*, non principium, & finem interpretantur, sed ad humanitatem, & passionem referunt, quasi Christus in hunc modum loquatur, verum quidem est te propter fidem, & iustitiã pati, sed quantum est hoc, si ad illum respicias, qui cum esset apud Deum primus, id est pretiosissimus, omnique honore dignissimus, apud homines tamen nouissimus fuit, id est, vilissimus, & abiectissimus, iuxta illud Esaiæ 53. *Uisimus eum despectum, & nouissimum virorum*. Tertia ratio deprimitur ex bonis, quæ patientem virum, mortisque pro iustitia contemptorem consequuntur, illisque verbis comprehenditur, *Qui fuit mortuus, & uiuit*, quibus innuitur eum qui Christi uestigijs insistens laborum patientissimus fuerit, mortemque ipsam pro Christi nomine optetierit, tandem ab ipso fore sempiternam vitam restituentum: quemadmodum Christus postquam mortem obiit, se ipsum ad immortalem vitam reuocauit. Hanc etiam rationem tangit hoc loco Rupertus.

Richard. Beda.

Exemplum Christi in perferendo uergetus.

Isaiæ 53. Bona, quæ consequuntur patientiam.

Rupertus.

II.

Profectio Dei erga tribulatos pro sustinenda. Psalms 90. 5. Amos 5. 5. Iob 18. 7. Gen. 49. 3. Osee 12. 3. Vbi labor, & afflictio pro lege Dei, ubi fortitudo à Deo.

Gen. 35.

Quod ad primam rationem attinet, maximos ea fidelibus animos addit, quam idcirco Deus per Regium uatem identidem reperere consuevit, ueluti Psalms 90. cum ait, *Cum ipse sum in tribulatione, & cepiam eum, & glorificabo eum*, id est, ut exponit Theodoretus, non modo à grauioribus rebus liberabo, uerum etiam illustrem efficiam. Ab eadem radice Hebraica פן Auan, à qua deducitur פן Auen, quod laborem, fatigationem, & luctum significat, ut Amos 5. *Behel erit leauen*, id est, in labore, uel afflictione, deducitur etiam פן, id est, fortitudo, & robur, ut Iob 19. *artabantur gressus Ono*, id est, *roboris eius*. Et Genesis 49. *Ruben principium fortitudinis suæ directus est cum Angelo*. Ratio huius rei est, quod eadem radix sit fortitudinis, & roboris, quæ est laboris & afflictionis, quia nimirum Deus in ipso labore vires auget, roburque ad vincendum præbet. Hinc etiã factum est, ut Benjamin postremus Iacob ex Rachele filius dictus sit à matre *Benoni*, id est, *filius doloris mei*, quod eum extremo mortis dolore peperisset Genesis 35. quod nomen, ut pater ex dictis, interpretari etiã possumus *filius fortitudinis meæ*, id quod fortasse Iacob significare uoluit, cum eum Benjamin, id est filium dexteræ nuncupauit, tum quia filij doloris, id est, qui multa propter virtutem patiuntur, filij sunt fortitudinis Dei, quippe cum in eis iuandis vim suam, & potentiam declaret: tum etiam quia eos postea Deus ad dexteram suam collocabit, qui dum uiuunt, ad eius sinistram esse propter vitæ incommoda ab imperitis existimantur. Huc etiam

etiam pertinet illud Esaie 43. *Cum transferis per aquas, tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te: quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel.* Quem locum videtur explisse Clemens Alexandrinus libro I. Pædagogici capite 9. ubi affert illud Ezechielis 34. *Ero pastor ipsorum, & ero prope ipsos, sicut tunica prope corpus ipsorum:* *Et enim ipse legit, quibus verbis significatur maxima quædam protectio diuina, quæ explicari potest similitudine illa, quam Diuus Athanasius libro de incarnatione verbi ducit ex Amiantho lapide, ex quo adhuc lento telæ confecta, si in ignem committantur, non comburuntur, cui simile quoddam lini genus commemorat Plinius lib. 14. cap. 1. ubi docet certo quodam lini genere inuolui foliata Regum cadauera, vt eorum cineres à reliquis secerni possent. Huius igitur generis tunicam se fore Deus pollicetur ijs, qui pro eius nomine in ignem tribulationum coniecti fuerint, vt nimirum ab eo lædi nequaquam possint. Hanc eandem Dei prouidentiam, & curam de ijs, qui propter ipsum patiuntur, expendit Theodoretus in quæstionibus in Genesim quæstione 28. in scala illa Iacob, de qua agitur Genesim 28. Prouidentia, inquit, diuina manifestius declaratur in rebus, quæ videntur aduersa, idcirco Iacob fugit, & solus peregrinatur, vt locupletissimus rediens experitur, quanta sit Dei omnium prouidentia, & alios doceat hanc Dei sollicitudinem: id, quod apparitione sua celsissimè Deus declarauit, ostendens ei scalam ad cælum vsque pertingentem, & sanctos Angelos ascendentes, & descendentes: ipse verò Dominus sursum consistens confirmabat eum, ac metum expellebat, quorum unumquodque poterat securum reddere Patriarcham: docetur enim nihil negligenter à Deo administrari, sed ipsum omnia dispensare sanctorum Angelorum ministerio. Deinde dicitur, *Ecce tecum sum, custodiens te in omni via, quæ ambulaueris, & reducam te in terram hanc, quia non te derelinquam.* Ecce vides miram in Iacob fugientem Esau, domo profugum, timentem omnia, Dei optimi prouidentiam, Deumque ipsum scilicet innitentem paratum se ostendere ad ei in laboribus omnibus, & calibus optulandum.*

Clem. Alex.
Ezech. 34.
Deus quasi
tunica patien-
tium.
D. Athan.

Plinius.
Tela conse-
cta ex Amian-
tho lapide &
quodam lini
genere non
ardent.
Theodor.

Dei prou-
dentia erga
Iacob.

Secunda quoque ratio maximè ad patientiam commendandam pertinet, si quis consideret Christum qui natura primus erat omnium, factum fuisse omnium nouissimum, vt prædixit Esaia cap. 53. *Vidimus eum despectum, & nouissimum virorum:* quo loco aduerte, pro eo, quod nos habemus nouissimum virorum, esse Hebraicè אִישׁוֹהוּרָה, quod plerumque transferunt, *Et cessauit à viris, seu desit à viris, alij cessatorem virorum:* & est sensus Christum vsque aded se humiliasse, vt ferè capacitatem hominis per humilitatem exhausserit ita, vt cum maiori humilitate iam humana natura itare non posset, sed omnino desinere cessareque deberet: potest & ita accipi, vt dicatur Christus *Cessator virorum*, Hoc est, à quo tractando, & in societatem, consuetudinèque admittendo homines cessarent, indignum cum sua consuetudine existimantes. Cum igitur se Christus nouissimum virorum effecerit, & vsque aded despectus fuerit, omni ignominia, ac despiciatui sponte obnoxius, qui omni honore, & gloria erat dignissimus, maxima hinc ratio ducitur ad commendandam iniurijs, & contumelijs ferendis patientiam, qua etiam vsus est Paulus ad Hebræos 12. cum ait, *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes:* quis enim in laboribus vnquam deficiet, si ob oculos sibi proponat passionem Christi? Atque exemplo hoc se animabat sponsa, cum dicebat Canticozum cap. 1. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* In quem locum Beda, *Christus, inquit, tanquam myrrhæ fasciculus tunc inter vbera Beda.*

Esa. 53.

Humilitas
Christi.

Heb. 12.

Cant. 1. 15.

IE CAS
...
...
...

Meditatio
passionis, &
pauca tra-
hens post se.
Cant. 1. 4.
I. Pet. 4. 1.
Passio Chri-
sti arma, &
fortitudo
Christiano-
rum.

sponse commoratur, cum Ecclesia mortem sui Redemptoris, sine intermissione intimo cor-
de meditatur. Inter vera enim cordis esse locum quis nesciat? Hæc nimirum sunt
illa vnguenta suavissima, in quorum odorem curlsuras adolescentulas testatur
sponsa Cant. 1. cum ait. *Trabe me post te, curremus in odorem vnguentorum*
tuorum: Horum & emplorum Christi cogitationem, arma Christianorum ap-
pellat Petrus 1. sua Canonica cap. 4. illis verbis, *Christo igitur passo in carne, &*
vos eadem cogitatione armamini, Græcè τὴν αὐτὴν ἰστοίαν ὁπλισασθε, id est, ean-
dem cogitationem velut arma induite, seu congruenter huic cogitationi arma-
mini, ut subaudiatur *ἔλα*, hoc est, secundum, seu iuxta eandem cogitationem.

Porro notandum est verbum illud, *armamini*, nec enim dictum est induimini, aut
exornamini, sed *armamini*, quod verbum sonat impugnationem, & prælium,
ut significetur fortitudo passionis Christi, cuius meditatione si armemur, pos-
sumus hostes omnes confidenter aggredi. Quam eandem ob causam Christus
ipse cruci affixus clypeo comparatur, imo & illo Iosue clypeo fuit expressus,

Iosue 8.

quem is ex præcepto Domini leuauit in sublimè in prælio, quod cum habita-
toribus vrbs Hai comittebatur, ut ad eius conspectum exercitus præliaretur
confidentius, quemadmodum refertur Iosue 8. Est autem sententia Hebræorum,
quam sequitur Lyranus in commentarijs eius capitis, fuisse positum clypeum il-
lum in hasta aliqua oblonga, quod posset ab omnibus cerni, quod sanè manifestè

Esai. 5. 26.

expressit Christum in cruce exaltatum, tanquam clypeum fuisse omnibus ad in-
tuendum propositum, ut ad eius conspectum Christiani milites animos sumant
ad strenuè, & viriliter dimicandum. Quod videtur allusisse Esaias cap. 5. cum dixit.

*Leuabit signum in nationibus, & sibilabit ad eum de finibus terra: Ecce festinus velociter
veniet, non est deficiens, nec laborans in eo, nec soluetur cingulum renum eius, nec rumpetur
corrigia calcamenti eius.* Quod quanquam ad litteram intelligendum est de Ally-
rijs, alijsque gentibus, quas Deus quasi erecto signo euocauit ad Iudæorum euer-
sionem: rectè tamen signum illud erectum Christum possumus interpretari, quo
in cruce exaltato omnes euocati sunt ad bellum cum animi hostibus gerendum,
& ad prælium ita animati, ut nullus dici possit deficiens, aut laborans nulliusque

Psal. 60. 4.

Christus cru-
cis turris
fortitudinis.

Christi nutum, & vnicum in cruce pendens sibilum ex vniuersis mundi parti-
bus quamplurimi strenui milites sub eo preliaturi conuolarunt. Eandem ob cau-
sam appellatur Christus in cruce, Turris fortitudinis Psal. 60. *Deducisti me, quia*

factus es spes mea turris fortitudinis à facie inimici. Unde, inquit Augustinus in eum lo-
cum, factus est Christus spes nostra, nisi quia passus est, & resurrexit? nos enim non noueramus,
nisi nasci hominem, & mori, resurgere hominem, & vivere in æternum non noueramus: suscepit
quod noueramus, & demonstrauit quod non noueramus, ideo factus est spes nostra in tribulationibus.

Sequitur, *Turris fortitudinis à facie inimici.* Angitur cor meum, laboro inter tentationes, &
scandala, is est mihi turris fortitudinis: quod cum fugero, non solum vitabo tela inimici, sed etiam
in illum, quæ voluero, ipse iaculabor: canes ne feriaris à Diabolo, fuge ad turrim. Quomodo
autem fugies? ante te est turris, recordare Christum & intra in turrim, quicquid poteris
cogita, quia prior ipse passus est, & cogita quo sine passus est, ut nimirum moreretur, &
resurgeret: talem & tu sinem spera, qualis in illo præcessit, & introisti in turrim. Qui-

Iacobi. 5. 21.

fuit mortuus & vixit. Quod pertinet illud Iacobi 5. *Ecce beatificamus eos, qui susti-*
merunt, sufferentiam Iob audistis, & sinem Domini vidistis, quoniam misericors Domi-

Tribulatio-
num Iob felix
clausula.

nus est, & miserator, vbi quamquam nonnulli verba illa, *Et sinem Domini vidistis,*
ad eundem Iob referant accipiantque de felicitate, quæ tanquam finis, eius cala-

mitates

mitates consecuta est, vt *finem Domini*, idem sit ac finem, quem Dominus eius calamitatibus imposuit, rectius tamen Beda & alij, *Finem Domini*, de passione, & resurrectione Domini interpretantur, vt sit sensus, *vidistis finem Domini*, id est, quam felici clausula, & sine eius passio fuerit terminata: debetis igitur vos similem habere in laboribus fiduciam, eosque expectatione futurae felicitatis, & gloriae patienter, & animose tolerare.

Denique illud pro tertia ratione sufficiat quod dicitur Canticorum 6. *Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conualium*: quae verba licet alij sponso alij sponsae tribuunt, idem tamen sensus efficitur, videlicet Ecclesiam hortu nucum comparari, quod exterius quidem laborum sentit amaritudinem, corticisque duritiae, & asperitate cingitur: ceterum sua patientiae fructum dulcissimum intus continet. Sic Theodoretus hunc locum interpretatur. *Per hortum*, inquit, *nucum*, *eis praesentem vitam intelligimus, quae cum amara sit, & arumnis laboribusque referta, reconditum tamen habet virtutis fructum. Etenim nuci fructus cum extrinsecus corticem priorem amarum habeat, alterum autem asperum, ac durum, intus tamen veluti in penu nucleum continet reconditum, qui sine labore extrahi non potest: talis est haec praesens vita, cum enim dolorum, & molestiarum acerbitate referta sit, habet illa quidem labores, non tamen refrugiferos. Unde Paulus ad Colossenses 3. *Vita*, inquit, *vestra abscondita est cum Christo in Deo*: quibus verbis vult Theodoretus illud significari in ipsis laboribus, quos pro Christo patimur, tanquam sub duro & amaro nucis cortice vitam nostram veluti nucleum suauissimum absconditum contineri.*

III.
Cant. 6. 10.
Ecclesia exterius amaritudinem
sentit interius suauitatem.
Theodoret.
Coloss 3. 2.
Theod.

Litterae Christi ad Angelum Smyrnae
explicitantur.

Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed diues es, & blasphemaris ab is, qui se dicunt Iudeos esse, & non sunt, sed sunt Synagoga Sathanae.

SECTIO III.

LITTERARUM inscriptione explicata litterae iam ipsae resignandae sunt, & I. quid contineant diligenter obseruandum. Primum igitur sic incipiunt. *Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed diues es*. Graece additur, *Opera tua*: & est sensus: Scio opera tua bona esse, noui etiam, quod multa propter me, & Ecclesiam tuam pateris, & quod bonorum tuorum temporalium iacturam ea de causa feceris: sed tamen diues es bonorum spirituum opibus, quas plures debes aestimare, quam terrenas. Sic exponunt Augustinus, seu potius Ticonius, Beda, Arethas, Richardus, Rupertus, Primasius, & ferè reliqui. Alij paupertatem hoc loco intelligunt omnis humani auxilij destitutionem, opumque ipsarum penuriam potius, quam amissionem, vel spoliationem, vt innuatur tenuem fuisse cum Episcopatum: quae expositio etiam quadrat. Non desunt etiam qui per paupertatem, paupertatem spiritus accipiant, iuxta illud Matthaei 5. *Beati pauperes spiritu*: quo fit, vt triplex sit hoc loco paupertatis acceptio. Vna pro paupertatis spiritu: altera pro penuria rerum temporalium, humanorumque praediorum: tertia denique pro amissione, aut spoliatione temporalium.

Bona spiritualia, diuisa.
Ticonius.
Beda, Areth.
Richardus.
Rupertus.
Primasius.
Matth. 5. 3.
Triplex acceptio paupertatis.

diuitiarum: quæ duæ posteriores expositiones magis placent. Commendatur igitur Smyrnenſis Episcopus, quod cum multis prematur hinc inde difficultatibus, ad quas superandas paucissima habeat opum, humanorumque praesidiorum adiumenta, nihil tamen non despondeat, omnem suam spem in Deo collocans: ad quod præterea animatur cum dicitur, *sed diues es*: vt intelligat se vna Dei cõfidentia, & morum probitate diuitem, ac potentem esse, virtutumque opibus, ac praesidijs abundare, quæ sola debet in veris diuitijs ponere.

II. Illud hoc loco notandum est, pauperem Episcopum appellari diuitem, cum virtute excellit, quia nimirum veræ diuitiæ non in hisce temporalibus opibus, sed in virtutum praesidijs positæ sunt. Itaque bonus Episcopus, & quilibet alius virtutis studiosus, & si pauper sit quoad vulgi opinionem, ditissimus tamen coram Deo est existimandus: cuius rei egregia ratio traditur ab Hugone Cardinale, quia videlicet iustus peregrinus est, dum hic agit, & instar peregrini pauperem vitam ducit, sed in patria tamen sua, quæ cælum est, multas habet repositas diuitias: sicuti pauper cenſeri non debet is mercator, qui maximis in patria opibus circumfluit, quanquam extra patriam egenus videatur. Qua de re legendus est Diuus Augustinus libro primo, de Ciuitate cap. 10. vbi inter alia, *sancti*, inquit,

Hugo Card.
Virtute præditus, etiam si pauper, coram Deo ditissimus.

D. Augustin.

Clem. Alex.

amiserunt omnia, quæ habebant: nunquid fidem? nunquid pietatem? nunquid interioria hominis bona, qui est ante Deum diues? hæc sunt opes Christianorum. Consulendus est etiam Clemens Alexandrinus libro tertio, Pedag. capite 6. vbi ostendit solum Christianum diuitem esse, & inter alia. *Non satis*, inquit, *animaduertimus, quis sit is solus diues, qui, quæ sunt longè pretiosissima, possidet: magni autem pretij sunt, non gemma, non argentum, non vestis, non corporis pulchritudo, sed virtus.* Probatum etiam ex multis scripturæ testimonijs. Primum ex 1. ad Timotheum 6. vbi Paulus sic ait,

1. Tim. 6. 6.

Est autem questus magnus pietas cum sufficientia. Disputat verò eoloco Apostolus aduersus quosdam concionatores, qui præcipue questus causâ concionabantur, doceretque contentos esse debere, si necessarius victus suppetat (id enim significat verbum illud, *Cum sufficientia*) intelligentes ipsa pietate, hoc est zelo, quo gloriæ diuinæ, animarumque salutis student, eo que sine proposito sese ad prædicandum accingunt, magnum questum, & veras diuitias contineri. Secundò. In

D. Hilarius.

Psal. 44. 10.

hunc sensum affert Diuus Hilarius in commentarijs super Psalm. 64. illud eiusdem Psalmi: *Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam.* Quem locum ille non de terræ elemento cum communi expositione accipit, sed de humano corde, eo quod hæc terra, qua vtimur non locupletatur, sed ipsa potius homines fructum suorum vbertate locupletat. *Visitasti ergo*, inquit, *Deus terram*, id est, *humanum genus, eaque terra à Deo visitata multiplicati gratiarum muneribus ditescit*, iuxta illud Apostoli 1. ad Corinthios 1. *In omnibus diuites facti estis in illo.* Tertio 2. ad Cor. 8. *Altissima paupertas eorum abundauit*, in diuitias simplicitatis eorum, qui secundum virtutem (testimonium illis reddo) & supra virtutem voluntarij fuerunt. Quo loco aduerte, *altissimam*, idem esse patetque profundissimam, est enim Græcè ἡ ἐπιταπεινότης: loquitur verò de Macedonibus, quorum paupertas cum esset profundissima, id est, exhaustissima, tamen illi supra virtutem elemosynam tribuerunt, quicquid in fundo arcæ habebant; liberaliter impertientes: cum enim dicitur *altissima*, id est, profundissima paupertas, sumitur metaphora à vase, vel arca ad fundum usque exhausta: exaggerauit autem Paulus eorum beneficentiam, cum dixit, *Altissima eorum paupertas abundauit*:

1. Cor. 1. 5.

2. ad Cor. 8.

2.

quo modo enim potest abundare, quod est exhaustum, & inane? Est igitur duplex sensus, vnus est, *Altissima*, seu profundissima eorum paupertas abundauit, id est, fuit

est, fuit beneficentissima, in diuitiis simplicitatis eorum, id est, propter ditissimum simplicis animi affectum, promptissimumque ad eleemosynam largiendam. Alter, qui ad praesens institutum facit: Cum, inquit, essent extrema paupertatis, tamen ita erant ad largiendum prompti, ut ex seculis ferè iam exhaustis, quicquid supererat, expromerent, unde factum est, ut quo pauperiores sunt redditi, eo magis dilexerent simplicitate, animi candore, & reliquis omnium virtutum opibus, quibus duntaxat verae opes, ac diuitiæ continentur. Quarto. De his diuitiis loquitur Paulus 2. ad Corinthios 8. cum ait: *Sci- 2. Cor. 8. 9.*
tis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum
esset dives, ut illius inopia vos diuites essetis. In quem locum Beda sic infert: *Beda.*
Omnes ergo diuites boni fideles: nemo se contemnat, pauper in cella, dives in conscien-
tia, securus dormit in terra, quam auro dives in purpura. Quinto, Diuus Ambro- *Psal. 36. 26.*
sius libro de Tobia capit. 18. expendit illud Psalmi 36. Tota die miseretur & com-
modat, seu iuxta Septuaginta, fœnerat: quemadmodum ipse Ambrosius legit: D. Ambros.
Unde, inquit, hinc iusto, quod tota die fœnerat? ergo dives iustus est, & quanto in-
stior unusquisque fuerit, tanto ditior, sed quid fœnerat? Audi Petrum, Actorum
tertio, Aurum & argentum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do, In nomine
Domini Iesu Nazareni surge, & ambula, o gratanda paupertas, o ditior inopia! Re-
ctius Diuus Augustinus, id refert ad eleemosynam, quam elargiundo sumus
veri fœneratores, plus nimirum, quam damus, recepturi, iuxta illud Prouer-
biorum 19. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Vide, inquit Augustinus, D. August.
quam late crescat sanus inum, da temporalia, accipe aeterna: da terram, accipe calum.
 Sexto, Idem luculente probatur ex 1. Petr. 3. *Quarum (id est mulierum) non 1. Petr. 3. 3.*
sit extrinsecus capillatura, aut circumdario auri, aut vestimentorum cultus, sed qui abs-
conditus est cordis homo incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu
Dei locuples: quem locum eleganter tractat Diuus Ambrosius in hanc senten-
tiam Epistola 10. quæ est ad Simplicianum. Vere, inquit, dives est, qui in con-
spectu Dei potest dives videri, in cuius conspectu terra exigua, mundus ipse angustus est:
itaque solum illum Deus diuitem nouit, qui sit dives aeternitati, qui non opum, sed viriu-
tum fructus recendat. Nemo est dives, qui quod habet secum, hinc auferre non potest, quod
enim hic elinguitur, non nostrum, sed alium est. Dives Enoch fuit, qui quod habuit secum
transtulit, Genes. 5. Dives Helias, qui virtutum suarum thesauros curru igneo subli-
mi sedibus aetherei inuexit, & tamen iste non mediocres diuitias heredi reliquit, quas
ipse non amitteret. 4. Reg. 2. Septimo idem docuit Paulus 2. ad Corinth. 6. cum
dixit. Sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia possi-
dentes. Id est ut interpretatur Diuus Thomas. In exterioribus nihil habentes,
quia omnia propter Christum reliquerunt: sed in spiritualibus omnia possi-
dentes per interiorum magnitudinem cordis, quia cum Christo viuunt, &
non sibi, omnia quæ Christi sunt, reputant suâ, cum igitur Christo omnia
sint subiecta, verè omnia possident. Denique has diuitias recondere monet
Christus, cum ait Matthæi 6. Thesaurizate vobis thesauros in celo, ubi neque urgo, Mat. 6. 20.
neque tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, nec furantur. De quibus etiam rectè
potuit dicere Regis vates Psalmus 118. In via testimoniorum tuorum delectatus sum,
sicut in omnibus diuitijs. Psal. 118. 22.

Secundo. Dicitur episcopo Smyrneni ad exaggerandam tribulationem quam patienter ferebat *Blasphemari* ab ijs, qui se dicunt Iudeos esse, & non sunt, id est, iniuria lacesseris, & execrandus existimaris, ac diceris ab ijs, qui se vetos esse religionis cultores mentiuntur. Proprium est autem hereticorum:

Iudas in Cai
non. 8.

blasphemus, & iniuriosus esse in principes, ac prelatos, quemadmodum docet Iudas Apostolus in sua epistola canonica. *Similiter, inquit, & hi carnem quidam maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant: ubi Græcè maiestatem est δόξα, id est gloriæ, & haud dubiè per dominationem, & maiestatem, prelatos ipsos, ac principes intelligit positus abstractis pro concretis, hoc est, dominatione pro ipsis dominis, & maiestate, siue glorijs, ut Græcè est pro glorijs, & publica dignitate fulgētibus, vnde rectè Græca scholia δόξα Ecclesiasticas dignitates interpretantur: eodèmq; sensu accipiunt illud 2. Petr. 2. Dominationē conserunt audaces, sibi placentes, sectas non metuant introducere, blasphemantes, nec enim in Græcis exemplaribus, quæ modo extant, verbo *introducere*, aliquid respondet in Græco contextu: itaque Græci legunt, *sectas non metuant blasphemantes*: & cum pro *sectis* habeatur Græcè idem nomen, quod Iudas usurpauit, videlicet δόξα, idcirco similiter hoc loco Ecclesiasticas dignitates interpretantur, ut sit sensus, cuiusmodi homines audaces, & sibi placentes blasphemare prelatos: sed retinenda tamen est editio vulgata, ut δόξα hoc loco pro *sectis* accipiamus, si quidè δόξα Græcè non solum gloriā, sed etiam opinionem significat. Porro notandū est βλασφημῆν, Blasphemare, verbum esse Græcum, quod significat conuitiari, execrari, maledicere: vnde Blasphemia est conuitium, execratio, maledictio: & secundum D. Thomam 2. 2. quæstion. 13. art. 1. importat quandam derogationem alicuius excellenti bonitatis, præcipuè verò diuinæ, videlicet vel negando aliquid Deo, quod ei conuenit, vel quod ei non conuenit, tribuendo, quod dupliciter potest contingere, vno modo secundum solam opinionem intellectus: altero coniuncta ei quadam affectus detestatione, quo utroque modo se Blasphemum appellauit Paulus 1. ad Tim. 1. cum dixit, *Præius sui blasphemus, & persecutor*. Igitur blasphematur Episcopus Smyrnenis, quia nonnulli, sanctitatem simulabāt, eum execrabantur, eiusque honori, ac virtuti cum quadam animi detestatione derogabant: hac enim significatione dicitur blasphemia non solum de Deo, sed de quacunque alia re, quam detestari dicimur, ut est perspicuum ex epistola Iudæ, cum dicitur de Michaelē Archangelo, quod disputans cum Dæmone de Moyſi corpore: *Non est ausus iudicium inferre blasphemia, sed dixit, Imperet tibi Dominus*. id est, noluit eum execrari, & maledicere. Et ibidem de Hæreticis, *Quæcunque quidem ignorant, blasphemant*. Illud maiorem habet difficultatem quod sequitur, *Qui se dicunt esse Iudæos, & non sunt*: quod per se suam sectionem desiderat.*

2. Petr. 2. 10.

D. Thom.

1. Tim. 1. 15.
Blasphemia.

Iudæ 9.
Ibid. 10.

Quid Iudæorum nomen hoc loco significet.

SECTIO. IIII.

I.

Tria Iudæo-
rum nomina.

Genes. 32.

Philo.

Origenes.

Eusebius.

Cæsar.

D. Chrysoſt.

Etymologia

Israelitarū.

D. Hilarius.

Pſalm. 52. 7.

Sciendum est pro illustri huius rei cognitione Iudæos triplici potissimum nomine censerī. Primum enim dicuntur Israelitæ à Iob Patriarcha, à quo omnes originem traxere: is enim Iacob antea diceretur, mutato nomine dictus est Israel, Genesis 32. de cuius nominis etymologia variè sentiant Patres. Etenim Philo libro de Abraham, & libro de Hebræorum nominum interpretatione, Origenes homilia 15. in Genesim, Eusebius Cæsariensis libro 5. demonstrationis Euangelicæ cap. 11. Diuus Chryſostomus homilia 58. in Genesim & homilia 15. in Matthæum, Diuus Hilarius in Pſalm. 52. super illa verba: *Exulabit Iacob, & latabitur Israel*, & in Pſalm. 120. super illa verba. *Eccè non dormitabit, ne*

bit, neque dormiet, qui custodit Israël, Diuus Ambrosius libro secundo, de Iacob, & D. August. vita beata cap. 1. Diuus Augustinus libro 16. de ciuitate Dei cap. 39. & lib. primo, contra Maximum hereticum Arianorum Episcopum, in fine tomj sexti, & alij existimant nomen Israël, quod Iacob ab Angelo impositum fuit, eodem esse, ac vir videns Deum. Eam tamen opinionem rejicit Diuus Hieronymus in quaestioni- bus Hebraicis his verbis. Illud quod in libro nominum interpretatur Israël, vid videns Deum omnium pene sermone detritum, non tam verè, quam violenter mihi interpretatum videtur: eo enim loco Israël per has literas scribitur, י, iod, ו, sin, ך, res, א, aleph, ך, lamed, qui- bus litteris scriptum Israël interpretatur Princeps Dei, siue directum à radice שרש sarach, id est, principatum habere, seu dominari. Vnde est illud Esaia nono חרש חרש Hamisrach, id est, Principatus super humerum eius, vel si manus, à radice שרש sur, vel שרש sara, id est, Principem esse, quod verbum est Osee 12. vbi pro eo quod nos habemus, & inuadit ad Angelum, est Hebraice וי ויאסר, id est, & Princeps fuit, At verò Vir videns Deum ita scribitur, וי וי ex tribus literis scribitur, Aleph, iod, Sin, vt maneat וי, Vir videns videns verò ex alijs tribus, res, aleph, be, vt sit rabe, à radice ראב raab, id est, videre, Deum sed Porro וי el, ex duabus aleph, & lamed. Quamuis igitur grandis auctoritatis sint, & elo- quentia, & ipsorum umbra nos opprimat, qui Israël virum videntem Deum transfulerunt, nos magis scriptura, & Angeli, vel Dei, qui ipsum Israël vocant, auctoritate ducimur, quam cuiuslibet eloquentia seculari. Hæc Hieronymus. Cuius sententia planè vera est, & amplectenda: quæ etiam manifestè probatur ex Genesi 32. vbi Angelus, qui iustatus fuerat cum Iacob, reddens nominis etymon dixit, & nequam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines praualebis? Et Paraphr. Chaldaic. sic locum transtulit, Israël erit nomen suum, quoniam Princeps fuisti cum Deo. Denique idem est perspicuum ex Osee 12. vbi diximus haberi ויאסר, id est, & Princeps fuit. Quare si Hieronymus non nul- lis in locis, veluti Osee 8. Ioelis 3. Amos 4. & alijs, Israël videns Deum inter- pretatur, id non ex sua sententia, sed ex communi, & vulgari, quæ tunc ad in- stitutum facere sibi videbatur, dixisse censendus est: cum sententiam suam loco illo citato disertè tradiderit, resque ipsa perspicuè à nobis demonstrata sit, vt de- mirari satis non possim, quòd Leo à Castro vir alioqui doctissimus, in libro ter- tio, sui apologetici pugnaciter contendat Israël non principem Dei, sed virum videntem Deum interpretari oportere, quibusdam Diui Hieronymi testimonijs persuasus, in quibus non animaduertit Diuum Hieronymum non suam, sed vul- garem opinionem, vt sæpe solet, & ipsemet multis in locis confitetur, secutum fuisse, nec de interpretatione nominis Israël ibi ex professo disputasse, vt fecerat loco illo à nobis superius citato.

Secundò dicuntur Hebræi, de cuius appellationis origine maior est contro- uersia. Prima sententia est eorum, qui arbitrantur dictos esse Hebræos ab Abra- ham gentis auctore, quasi Abrahæos; quam sententiam non putauit improba- bilem Diuus Augustinus libro secundo, retractationum capit. 16. imò eam tenuit: rat libro primo, de Consensu Euangelistarum capit. 24. sed eam retractauit loco retractationum citato, & merito, quia nullo modo est probabilis, tum quia ipse Abraham dictus est etiam Hebræus, vt est perspicuum ex Genesi 14. vbi dicitur. Et vnus, qui euaserat nunciauit Abram Hebræo: tum etiam quia Abram scribi- tur initio per Aleph א, Hebræus autem per ו ain. Secunda sententia est Ioannis Reuchlini libro tertio, de verbo mirifico capite decimo tertio, Theodoretique qua- sitione sexagesima in Genesim, & citatur ab Engubi in suis annotationibus in Genesim super capite decimo quarto, & Burgenlis additione secunda ad 21. ca- p. 11.

Ribeira.

Neque ab
Abraham,
quasi à tran-
sitorie. I. tran-
sualis.
Burgensis.
Exod. 23, 31.

put Matthæi, quam etiam veriore arbitratu Franciscus Ribeira in primum caput Ionæ numero 44. dici Hebræos ab Abraham, qui appellatus fuit Hebræus, id est, transitor, seu traiector: sic enim illi Hebræum nomen hoc loco interpretantur à radice עבר id est, transtulit. Eandem verò sic proponit, & exponit Burgensis: Inter Mesopotamiam, & terram promissionis interfuit Euphrates fluuius, qui magnus est, & vnus ex illis quatuor, qui è paradiso voluptatis oriuntur, vnde in constituendis terminis terræ promissionis absolute appellatur fluuius, Exodi vigesimotertio dicitur, *Ponam terminos à deserto vsque ad fluum* &c. Vbi per fluuium Euphrates intelligitur, qui ex parte Mesopotamiæ finit terram promissionis: quia igitur Abraham, qui prius cum Thare patre suo egressus ex Vr Chaldæorū habitauerat in Haran vrbe Mesopotamiæ Genesis vndecimo, ad terram Chanaam se contulit transito Euphrate fluuio, ibique altare Domino edificauit, vocabatur à Chananæis Hebræus, id est, transfluuialis, sicut illi, qui ad nos veniunt è regionibus vltromontanis, vltromontani à nobis appellantur. Etenim Heber per, ain, in principio transfluuialem significat à radice עבר Ghabar, id est, transtulit. Adducit autem Burgensis illud Gen. 14. *Venit vnus de is, qui euaserant & nunciauit Abraham Hebræo*, id est, vt ille interpretatur, transfluuialis, quæ expositio confirmari etiam potest ex eo, quod Septuaginta sic eum locum reddiderunt, $\text{τὸ ἄβραμ τὸ περὶ τῆ}$, seu vt Aquila transtulit, περὶ τῆ , id est, transitori. Deinde à nituntur ratione, quod multæ aliæ gentes ab Heber traxere originem, quæ Hebræorum appellationem fortitè non sunt, sed soli illi, qui ab Heber per Abraham descenderunt. Denique illud obijciunt, quod nec Abraham, nec vnus ex posteris Heber dictus est Hebræus, donec Abraham fluuium transisset.

III.

D. Augustin.
D. Hieron.
Iosephus.
Rab. Mau-
ri, Eugub.
Achatius.
Lyran.

Sed ab He-
ber filio Sa-
le.

D. Augustin.
Gen 10. 21.
Eugub.

Inter posteros
Heber filii
caini Abra-
he, dicuntur
Hebræi, qui
confiruarunt
paterna lin-
gua puritate.

Tertia sententia, quæ nobis videtur multò probabilior, est Diui Augustini locis citatis, Diui Hieronymi in traditionibus Hebraicis in Genesim, Iosephi libro 1. Antiquitatum capit. 14. Rabani Mauri lib. 2. in Genesim cap. 11. Eugubini in annotationibus super 14. caput Genesim, Achatij apud eundem Eugubinum loco citato, Lyrani in capit. 10. Genesim, & omnium ferè recentiorum Hebræorum, videlicet Iudæos dictos fuisse Hebræos ab Heber filio Sale, cuius fit mentio Genesim 10. & 11. quasi Hebræos. Eam probat 1. Diuus Augustinus ex illis verbis Genesim 10. *De sem quoque nati sunt patre omnium filiorum Heber*: quibus verbis significatur maximam, & amplissimam fuisse posteritatem Heber 2. Cōcinunt nominum orthographia, etenim tam Heber, quam Hebræi, per ain initio scribantur. Tertio. Argumentatur Eugubinus Hebræos ab Heber, non ab Hebar, id est, transtulit, dictos esse ex ipso nomine, siquidem nomina gentilitia apud Hebræos per iod in vltima proferuntur, veluti יודי Iudæi, יודא Iudæus, ישראל Israëlita, אמלכי Amelachi, אמלכיתא Amelachita: quam eandem formam habet eo loco Genesim Hibri, id est, Hebræus, vt quemadmodum Israël ab Israël dicitur, ita ab Heber dicitur Hibri, nam si ab Habar duceretur vt Hibri traiectorem significet, potius Hober dicendum esset, vel Habar, per Cametz quod fit in nominibus appellatiuis. Nunquam, inquit Eugubinus, appellatiua nomina eam formam sequuntur, scilicet est Chaldæica editio, quæ vt Gentile nomen interpretatur, scilicet Hibri. Quarto. (quod argumentum rationem etiam huius appellationis continet.) Accedit, quod post diluuium, cum adhuc viueret Heber, linguarum confusio facta est, veraque Abrahami, & posterorum lingua in domo Heber remansit, cumque totius familiæ caput esset Heber, ab eo & lingua, & natio nomen accepit: & cum in domo Abraham integra & sincera permanisset, ij soli Hebræi, eaque lingua

Hebræa vocari meruit. Cateri verò, qui ab Heber descenderunt, non sunt Hebræi vocati, quia eam linguæ puritatem non seruauerunt: qua ratione diluitur argumentum, quo Theodoret. & Paulus Burgensis se confecti existimarunt non dictos esse Hebræos ab Heber, à quo nimirum multæ aliæ gentes traxerunt originem, quæ tamen ea nomenclatura caruerunt. Quod verò attinet ad translationem Septuaginta qui *ἑβραῖοι*, id est, trāsitorum reddiderunt, respondet loco citato Achatius Abraham quidem dictum esse Hebræum, non quasi traiectorem sed quia ab Heber ducebatur originem, Caterum Septuaginta *ἑβραῖοι* translulif-
Achatius.

se. Vt vim nominis, quod etiam ab Habar, id est, transiuit deduci poterat, Græcè exprimerent. Denique quamuis Hebræorum nomenclatura, non reperiatur mandata literis, nisi postquam Abraham Euphratem fluuium transmiserit, quid, quæso verat multo ante. Hebræorum appellationem viguisse?
 Tertio appellantur Iudæi, quod nomen non habuerunt, nisi postquam decem tribus diuise sunt à duobus tempore Roboam filij Salomonis, vt auctor est Diuus Hieronymus in caput quintum Esaia super illa verba, *Vinea Domini exercituum domus Israel est.* Vbi docet hoc differre Israel, & Iudam, quod omnis populus prius appellabatur Israel: at postea regnante David super tribum Iudam, & Roboam filio Salomonis super duas tribus Iudam, & Benjamin, ij, qui erant in Samaria, hoc est, decem tribus vocabantur. Israel, ij verò quibus imperabant de genere David, appellabantur Iuda. Quod idem docet Galatinus libr. 9. Arca-
Galatinus.
D Hieron.
Iudæi, id est, confidentes, ita dicuntur à Tribu Iudæ

norum capit. 7. Porro Ioseph. libr. 11. antiq. tit. cap. 5. docet Iudæorum appellationem cepisse ex die, qua duce Nehemia ex Babylone profecti sunt, à tribu nimirum Iuda, quæ prior ad illa loca peruenerat, vnde & ipsi, & prouincia à tali appellatione vocitantur.
 Sciendum est autem *יהודה* Iadah Hebraicè idem esse, quod confiteri, gratias agere, & laudare: ex qua radice fit Iehudah, vnde Genesis 29. dicitur, *Conceptit adhuc Lia peperitque filium, & dixit, vice hac confitebor Domino, & idcirco vocauit nomen eius Iehudah,* id est, Iudam, à quo tanquam à regis tribus Principe dicti sunt Iehudim, id est Iudæi. Ester 18. multisque alijs in locis: quare Iehudim siue Iudæi ex vi nominis idem sunt, quod confidentes, & laudantes Deum: & Iudah, idem quod confessio, vt habet Diuus Hieronymus in primum caput Aggæi: quo sensu potest illud exponi, quod dicitur Esaia 26. *In die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda.* *Urbs fortitudinis nostre sion, saluator ponetur in ea murus, & ante murale,* vt videlicet idem sit in terra Iuda, atque in terra confessionis, atque adedò vaticinium non ad terram Palæstinæ, sed ad Ecclesiam vniuersam Christum Dominum confidentem referatur: in quam sententiam explicari possunt multa alia scripturæ testimonia, quæ de Ecclesia vniuersa nomine terra Iuda palam loquuntur.

Ex his iam perspicuum relinquitur, quid Iudæorum nomine hoc loco accipiendum sit: cum enim Iehudim, siue Iudæi idem sit, atque confidentes, inde factum est, vt Christiani legem seruantes Iudæi appellentur, vt ad Romanos 2. *Non enim qui in manifesto Iudæus est, neque qui in manifesto in carne est circumcisio, sed qui in abscondito Iudæus est, & circumcisio cordis in spiritu, non litera.* In quem locum Origenes libr. 2. in epistolam ad Romanos, & homilia 5. super Leuiticum, & Cyrillus Alexand. lib. 5. in Leuiticum aiunt Apostolum docere duplicem esse Iudæum, vnum visibilem, alterum inuisibilem: vnum sequentem literam occidentem, alterum spiritum viuificantem. Sed multo luculentius idem docet Diuus Augustinus epistol. 200. quæ est ad Arellicum Episcopum, vbi eum
IV.
Rom. 2. 28.
Origen.
Cyrl. Alex.
D. Aug. 8.

Christiani qui Christianus est Iudæum, & Israelitam intelligi debere, probat ex eodem propter Christi Pauli testimonio. *Quis est, inquit, iste in abscondito Iudæus, non in carnis circumcissione, sed confessione filij Abrahæ & veri Iudæi secundum spiritum fidei.* Imus enim nos fuisse promissos, quando ei dixit Deus, Genes. 17. *Patrem multarum gentium posui te: quemadmodum interpretatur Paulus ad Rom. 4. Ut firma sit, inquit, promissio omnifemini, non ei, qui ex lege est solum, sed ei, qui ex fide est Abrahæ, qui est pater omnium nostrum sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posuisti. Et ad Galat. 3. Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Intel- ligite ergo, quoniam, qui ex fide hi sunt filij Abrahæ: providens autem scrip- tura, quia ex fide iustificat gentes Deus, prænuñciauit Abrahæ: Quia benedicen- tur in te omnes gentes: & paulo post, Omnes vos primum estis in Christo: si autem vos estis Christi, ergo Abrahæ semen estis, secundum promissionem hæredes. Ex quibus testimonijs argumentatur: Primò D. Augustinus, secundum Apostolum inueniri Iudæos (illos videlicet, qui Christiani non sunt.) Qui cum secundum carnem ab Abra- bamo trahant originem, filij tamen Abrahæ non sunt, cum enim infert Aposto- lus: Intelligite ergo, quoniam qui ex fide, hi sunt filij Abrahæ, plane significat eos, qui ex fide non sunt, non esse filios Abrahæ. Deinde colligit eos, qui cre- dunt in Christum, esse Abrahæ filios, quamuis secundum carnem ab eo non des- cendant, atque ad eo esse, verè Iudæos secundum spiritum, quod idem liquidò constat ex illis verbis ad Romanos 9. *Non omnes, qui ex Israel, ij sunt Israelitæ, neque qui sunt semen Abrahæ, omnes filij.* Et ad Galatas 6. *Quicumque hanc regulam scenci sue- rint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.* Quo etiam testimonio vitur Augustinus loco citato. Cum ergo Smyrnæ Angelus dicitur blasphemari ab ijs, qui se dicunt esse Iudæos, & non sunt, est sermo de illis, qui se Christi fidem pro- fiteri mentiebantur: potèstque extendi ad eos qui fidei quidem Christi tene- bant, sed operibus, quæ fidei congruerent, non vacabant, atque adeo non erant veri Iudæi, id est veri Christi, & religionis cultores. Et quibus etiam illud neces- sariò colligitur, Iudæos, qui Christum non recipiunt, nequaquam veros esse Iudæos secundum spiritum, sed perfidos, & Iudaicæ legis, quæ ad Messiam re- cipiendum, & colendum spectabat, violatores, seu vthoc loco dicitur, Syna- gogam Sathana, quam ob causam Christus Dominus Iudæis dicebat Ioannis 7. *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit, si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis creditis?* De his dicit Apostolus ad Philipenses 3. *Videte canes, videte malos operarios, videte concissionem: nos enim sumus circumcisio, qui spiri- tu seruimus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne fiduciam habentes.* Vbi contra quosdam impios Iudæos disputat Apostolus, eosque tribus notat appel- lationibus. Primùm enim appellat canes, quia aduersum Euangelij prædicatio- nem oblatrare non cessant. Deinde malos operarios, quia operabantur quidem, sed turpi quæstui seruiebant. Denique concissionem, per contemptum appellat, non circumcissionem, quia de carnali præputij concisione gloriabantur, cum ta- men corde non essent circumcisi: neque in Christum credebant, in cuius fides atque amore vera mentis circumcisio posita est.*

Perfidi Iu-
dæi, Synago-
ga Sathana,
canes, mali
operarii, &
concisi, non
circumcisi.
Ioan. 7. 45.
Philip. 3. 2.

Missurus est Diabolus aliquos ex vobis in carcerem: Esto fidelis
Usque ad mortem, & dabo tibi coronam vite.

SECTIO V.

IN reliqua Epistolæ parte duo præcipue continetur. Primum enim prædicatur Episcopo Smyrnenli imminens Ecclesiæ persecutio, vt sese ad illam animose excipiendam parat, cum dicitur, *Ecce missurus est Diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini*, vbi illud est obseruandum. Dæmonem hoc loco appellari ad ministrum diuinæ iustitiæ, & providentiæ in inferendis laboribus & calamitatibus: est enim proprium ministrorum iustitiæ, mittere in carcerem: quam obrem D. Hieronymus in Psalmum 107. appellat Dæmonem questionarium Domini, idque deducit ex verbis Apostoli i. ad Timoth. i. vbi Paulus sic ait: *Quos tradidi sarrana, vt discant non blasphemare. Ergo Diabolus*, inquit Hieronymus, *quasi questionarius Domini est, qui enim non recte ambulant traduntur Diabolo, vt ab ipso cruciati ad Deum conuertantur.* Verum hoc loco non est questionarius Domini ad cruciandum bonos propter aliqua crimina, sed ad patientiæ exercitationem, probationem virtutis & meritorum legem, quemadmodum significatur, cum dicitur, *vt tentemini.* Deinde magnifica pollicitatione Smyrnæ Angelus ad perseuerantiam excitatur illis verbis, *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vite.* Vbi per coronam vite æterna felicitas accipienda est, quæ non nisi fideli, id est, perseueranti vsque ad mortem promittitur, iuxta illud Matthæi 10. *Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit,* & Ecclesiastici 4. *usque ad mortem certa pro iustitia.* Non vacat autem mysterio, quod æterna felicitas non solum corona, sed vite corona nuncupatur: quod pauld fufius iam explicandum est. Et quidem, quod attinet ad coronæ appellationem, non solum hoc loco, sed multis etiam alijs gloria corona dicitur: veluti Psalm. 102. *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus.* Et 2. ad Timoth. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit.* Et cap. 4. *In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Et 1. Pet. 5. *Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloria coronam:* cuius appellationis ratio multiplex est. Prima est D. Augustini lib. vnico de agone Christiano: quia nimirum datur certantibus, iuxta illud Pauli pauld ante citatū: *Non coronabitur nisi qui legitime certauerit.* In cuius rei figurā voluit Hebræos Deus ad terram promissionis armatos procedere, & in morē castrorum tributim dispositos sub vexillis esse militariū, & castrametari, vt habes Numerorum 2. & 10. Eandem ob causam Ecclesiæ palmæ similis dicitur, quæ nisi victoribus conceditur. Canticorum 7. *Saturata assimilata est palma:* quam similitudinem tripliciter exponit Beda in commentarijs Canticorum. Primum, quia palma, cum ei pondus imponitur, non succumbit, sed potius in morem forticis sese erigit. *Sic enim statua,* inquit, *Ecclesiæ rectitudo est bona operationis, quæ ad terrenam concupiscentiam incuruari despicens, totam se ad caelestia promerenda sustollit:* quam rectitudinem monet Apostolus, cum ait 1. ad Cor. 16. *Stete in fide, viriliter agite.* Deinde quia palma in inferioribus aspera videtur, in summo autem pulchritudinē, & fructus suauitatē ostendit: sic namque Ecclesiæ, & quælibet fidelis anima asperos in terra portat pro Domino labores, sed mercedem à Deo gratissimam se accipere sperat in caelo: aspera est palma iuxta terram, quia passionem patiuntur propter iustitiam electi: pulchra est, & dulcis in summo, quia gaudent in pressuris, & exultant scientes, quod merces eorū copiosa est in caelis. Denique quia pal-

*Demon, ad-
minister di-
uina iustitiæ.
1. Timoth.
1. 20.*

*Perseueran-
tia.*

*Matth. 10.
21.*

*Beatitudo,
cur corona.*

*Psalm. 102.
2. Tim. 2.
Item 4.
1. Pet. 5.
D. August.*

*Quia datur
legitime cer-
tantibus, ideo
quæ Ecclesiæ
dicitur pal-
ma.*

*Cant. 7.
Beda.*

1. Cor. 16.

IE. CAS
H.
POCA
POT

ma manus victricis ornamentum est, sed & apud antiquos quicumque in certamine vicissent, palma coronabantur. Statura ergo sponsæ assimilatur palma, cū erecta in amorem superiorum, meditata interit in acie consistens brauium illud, quo victis finito agone donanda est: vne Apocalypsis 7. dicitur, *Et palma in manibus eorum*: in Ezechielis 41. docet Propheta vidisse se in templi illius myrtici parietibus calatas palmas, & Cherubim, *Fabrefacta*, inquit, *Cherubim, & palmae, & palma inter Cherub & Cherub: duasque facies habebat Cherub: faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte, expressam per omnem domum in circuitu: de terra usque ad superiora porta Cherubim, & palma calata erant in pariete templi.* Quem locum sic exponit Diuus Hieronymus. Palma calantur, in quibus signum victoriæ est, quæ erant inter Cherub, & Cherub, vt vnus Cherub, duarum palmarum lateribus vallaretur, qui Cherub non quatuor, sed duas habebat facies, hominis scilicet & leonis, quorum primum ad rationem pertinet, secundum ad fortitudinē: quod verò huiusmodi ornatus fuerit per omnē domum, illud significat, omnes qui in Christi Ecclesia sunt, salutarem debere habere cognitionem rerum diuinarum, & victoriam de hostibus reportare, ad quod, quia prudentia, & magnitudo animi requiruntur, duplicem Cherub habebat faciem hominis, ac leonis.

Apoc. 7.
Ezech. 41.
Palma in tē-
plo.

D. Hieron.

II.

Secundo pro-
pter circulum
perfectissim-
um & ca-
pacissimam.
Exod. 25.

D. Hieron.

Secunda ratio desumitur à figura, quæ rotunda est, atque adeo perfectissima, & capacissima, sineque omnino carens: sic enim æterna felicitas perfectissima est: gaudia omnia complectitur: finem nunquam est habitura: quam ob causam eam fuisse expressam per arcam fœderis rectè possumus intelligere: ea namque habebat coronam auream per circuitum, vt refertur Exod. 25. Sic enim gloria, arca est bonorum omnium thesauros, ad diuitias continens, coronamque habet per circuitum, quia suo ambitu omnem durationem complectitur: quo sensu D. Hieronymus interpretatur illud Psalmi 64. *Benedices corona anni benignitatis tuæ. Quia mirum*, inquit Hieronymus, *sanctos primum, & te ipsum eorum agminibus coronabis, circulum autem & semper in se currentia anni tempora coronam vocauit.* Hæc ille.

II.

Psalm. 20.

Tertio quia
ex gemmis
duodecim.

Esaï. 15.

1. Corin. 15.

Esaï. 15.

Eccles. 14.

1. Cor. 13.

Psalm. 35.

Exod. 12.

Psalm. 147.

Psalm. 90.

Psalm. 102.

Psalm. 57.

Gen. 43.

Tertia ratio est, quia est pretiosissima instar coronæ omnium gemmarum genere exornata: quæ ratio desumitur ex illis verbis Psalm. 20. *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* Duodecim verò huius coronæ gemmæ pulcherrimæ colliguntur ex sacris literis. Prima est sanitas sine ægritudine. Esaï. 25. *Præcipitabit Dominus mortem in sempiternum.* & 1. ad Corinth. 15. *Absorpta est mors in victoria.* Secunda, plenitudo sine defectu. Esaï. 25. *Non esurient, neque sitient amplius.* Tertia, refectio sine fastidio. Ecclesiastici 24. *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient.* Quarta, Scientia sine ignorantia. 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum, in enigmate: tunc autem facie ad faciem.* Quinta, Gaudium sine tristitia Psalm. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos:* nam modo comedimus agnum cum lactucis agreilibus, Exod. 12, Sexta, Pax sine perturbatione Psalm. 147. *Qui posuit fines tuos pacem, Et Psalm. 36. Delectabuntur in multitudine pacis.* Septima, Securitas sine timore. Psalm. 90. *Non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurso, & Daemonio meridiano.* Octaua, Adimpletio omnium desideriorum. Psalm. 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Nona, Letitia de iustitia Dei, & pœna malorum. Psalm. 57. *Lætabitur iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Decima, Gaudium de congregatione; & societate iustorum. Quod fuit typicè expressum in isto conuiuio, quod fecit Ioseph omnibus fratribus suis simul congregatis Gen. 43. Vndecima, Gaudium de consideratione bonorum, quæ quique fecit. In hanc enim sententiam potest quoque exponi

exponi illud Apoc. 14. Opera illorum sequuntur illos. Duodecima, & postrema, Gaudium de consideratione malorum, à quibus Deus unumquemque beatum liberavit. Psalm. 88. *Misericordias Domini in aeternum cantabo.* His duodecim gaudijs, quasi duodecim gemmis pretiosissimis gloriae corona exornabitur.

Quod verò attinet ad secundum, cur corq̄a vitæ appelletur, duplex potest afferri ratio. Prior est, ut alludatur ad vitam, quam Sancti propter Deum neglexerunt, strenuè mortem pro eius honore oppetentes. Quam rationem innuit Richardus de S. Victore, expresseque affert Ioachimus. *Corona, inquit, vitæ promittitur, quia ij, qui donant vitam Deo, cum triumpho pretiosa mortis perveniunt ad veram vitam: quoniam ut eam servare possent in regno, eam in exilio perdidērunt, iuxta illud Ioannis 12. Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* Significatur igitur Sanctos pro Christo non amisisse vitam moriendo, sed eam pro meliori commutasse: imo illa postea tanquam corona, quam amisisse videbantur, coronari. Posterior ratio est, ut fiat allusio ad flores, ex quibus gloriae corona contexitur, & significetur sempiternæ gloriae duratio: quo sensu appellatur corona vitæ, quia semper vivent, hoc est nunquam languescunt, aut demorientur flores, ex quibus conficitur. Quo proculdubio videtur allusisse Petrus. sua epistola cap. 5. cum eam appellavit immarcescibilem: quam eandem ob causam status beatorum comparatur verno tempore, quo tempore campus omni florum genere vestitur, & arbores in gemmas erumpunt, iuxta illud Canticorum 2. *Tam hyems transiit, imber abiit, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra.* Huiusmodi igitur coronam fidei, id est, perseveranti vsque ad mortem promittitur, id quod etiam aliter sequentibus verbis explicatur, cum dicitur. *Qui vicerit, non ledetur à morte secunda; ubi per mortem secundam intelligitur aeterna damnatio, quæ mors secunda dicitur, tum comparatione mortis corporalis, qua anima à corpore separatur: tum comparatione culpæ, quæ mors prima est, & causa huius mortis secundæ. De mortis generibus legendus est D. Ambrosius libro de bono mortis capite secundo, & sequentibus.*

III.
Gloria, cur
vitæ corona,
Richardus.

Ioan. 12.

I. Petr. 5.

Cant. 2.

Eterna dā-
natio, mors
secunda.

COMMENTARIUM TERTIVM EXEGETICVM.

DE ANGELO PERGAMI.

Hæc dicit, qui habet romphæam vtraque parte acutam: Scio vbi habitas, vbi sedes est Satana, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam, & in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, vbi Satanas habitat.

SECTIO PRIMA.

TERTIA Epistola scribitur ad Episcopum Pergami. Fuit autem Pergamum suæ Pergamus, insignis vrbs in Asia minori, ita dicta, quòd in edita rupe sita esset, loca enim editiora olim Pergama dicebantur, eo verò maxime gloriatur hæc vrbs, quod patria fuit Galeni Medici clarissimi. Literæ